

На майбутнє можна прогнозувати інтенсифікацію індустріального туризму. Вона буде проявлятися в збільшенні туристичних потоків, залученні нових галузей промисловості, та, відповідно, нових підприємств, а також розширенні територій, охоплених індустріально-туристичними потоками.

1. Индустриальный туризм и городские исследования //ru.wikipedia.org. 2. Каурова А.Д. Организация сферы туризма: Учебное пособие. – СПб.: „Издательский дом Герда”, 2004. – 320с. 3. Открытие пива //Дайджесты прессы. Союз российских пивоваров. – <http://www.turpost.ru>. – 24.01.2006. 4. Совмещение несовместимого http://www.ng.ru/ideas/2009-04-24/5_promtourism.html 5. Туризм в России // www.melodytour.ru 6. Холловой Дж.К., Тейлор Н. Туристический бизнес: Пер. с 7-го англ. изд. – К.: Знания, 2007. – С.267 – 268. 7. Чумаков В. Сборочный цех впечатлений // Вокруг света. – 2007. - №11. – С. 116 – 126. 7.

УДК 796.5 (100)

Пестушко В.Ю.

КОН'ЮНКТУРА СВІТОВОГО РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Стаття присвячена дослідженню стану сучасного світового ринку туристичних послуг. За новітніми статистичними матеріалами виконано ґрунтовний аналіз поточної ситуації, визначено характер змін у кон'юктурі світового туристичного ринку. Виявлено основні тенденції розвитку кон'юнктури, що спостерігаються внаслідок глобальної економічної кризи. Вказано основні регіони та країни, які зазнали найбільших збитків, визначено місце України на світовому туристичному ринку. Показано можливі перспективи подальшого розвитку світового ринку міжнародного туризму.

The article is devoted to the study of the state of the modern global tourism services market. The substantial analysis of the current situation is made according to the newest statistics data; the character of changes in the state of the global tourism market is defined. The main trends of state's development are revealed as the result of global economic crisis. The main regions and countries suffered the greatest losses are indicated, the place of Ukraine at the world tourism market is determined. The feasible prospects of further development for the global international tourism market are showed.

Постановка проблеми. Як відомо, кон'юнктура ринку туристичних послуг не формується ізольовано. Вона є складовою загальної економічної ситуації і значною мірою визначається нею. З огляду на це, варто зазначити, що за визнанням ООН, світова економіка нині зазнає найважчої з часів Другої світової війни фінансово-економічної кризи. Про це яскраво свідчить статистика.

До кризи, в період 2004-2007 рр. темпи зростання валового світового продукту (ВСП) складали 3,8 % щорічно. У 2008 р. ВСП зріс тільки на 2,1%, а у наступному 2009 р., за прогнозами, відбудеться зменшення ВСП на 2,6 %. І хоча у 2010 р. можна очікувати деякого приросту ВСП (за оптимістичним сценарієм максимум на 2,3%), ризик подальшого погіршення ситуації зберігається. [4].

У 2009 р. передбачається скорочення показників доходу на душу населення у світі на 3,7 %. І хоча криза розпочалась у розвинених країнах, і

саме вони відчувають особливо різкий економічний спад, уповільнення темпів економічного зростання має майже повсюдний характер. Більше чи менше, але усі країни світу відчувають на собі тяжкі наслідки відтоку капіталу, збільшення вартості кредитів, падіння обсягів світової торгівлі, падіння цін на сировину та зменшення обсягів грошових переказів. Найбільш відчутні наслідки кризи, за прогнозами ООН, очікуються в Співдружності незалежних держав (СНД), країнах Африки на південь від Сахари та у Латинській Америці.

Загострення глобальної фінансової кризи спричинює також тяжкі наслідки у сфері зайнятості. З 2008 р. в усьому світі спостерігається швидке зростання безробіття. Як очікується, в 2009-2010 рр. ця тенденція посилюватиметься і підвищений рівень безробіття може зберігатися ще деякий час. Адже досвід минулих фінансових криз свідчить, що зазвичай докризовий рівень безробіття відновлюється лише через 4-5 років після початку економічного пожвавлення. [4].

За таких умов світовий туристичний ринок вочевидь не може залишатися збалансованим, а кон'юнктура стабільною. Розуміння характеру змін, що відбуваються нині на світовому ринку туристичних послуг, з'ясування тенденцій його розвитку є нагальною потребою не лише теоретиків, але й практиків туризму. Адже знання кон'юнктури світового туристичного ринку дозволяє їм спрогнозувати можливі перспективи щодо ділової активності у своїх регіонах (на місцевому ринку) та скорегувати відповідним чином стратегію і тактику власної діяльності з метою підвищення конкурентоздатності своєї фірми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з даної проблеми. Стан світового ринку туристичних послуг відстежують Всесвітня Туристична Організація (UNWTO), Весвітня Рада з подорожей і туризму (WTTC), а також Європейська туристична комісія та деякі інші відомі міжнародні організації. Однак статистичний супровід подій відбувається з різною періодичністю і за різними показниками. Подібні обставини вимагають певних узагальнень, які б містили не тільки різноманітні дані про туристичні потоки, але й деякі показники, що відображають економічне значення туризму. До того ж, мінливість кон'юнктури у сучасних умовах вимагає постійного моніторингу туристичного ринку і порівняння наданих прогнозів з реальними даними.

Мета статті. Головною метою даної роботи є аналіз та оцінка кон'юнктури світового туристичного ринку в умовах глобальної економічної кризи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світовий туристичний ринок останнім часом зазнав відчутних змін негативного характеру. Після чотирьох років поспіль послідовного підйому, з середини 2008 року спостерігається різке падіння попиту на туристичні послуги. Про це передусім свідчить зниження обсягу туристичних потоків.

Якщо перші п'ять місяців 2008 р. темпи приросту туристичних прибуттів у світі сягали +7%, то уже впродовж літа вони впали до менш як 2%.

Як наслідок, зростання туристичних прибуттів в період з січня по червень становило 5%. Зважаючи на погіршення економічної ситуації, аналітики ЮНВТО восени 2008р. прогнозували подальше падіння темпів приросту прибулих туристів.

Правомірність таких припущень стала очевидною уже в січні 2009 р., коли з'ясувалося, що упродовж другої половини попереднього року показник приросту туристичних потоків мав негативне значення (-1%). Загалом же за результатами 2008 р. темпи зростання потоків іноземних туристів впали приблизно у три рази порівняно з 2007 р. – 2% і більш як 6% відповідно. (див. табл. 1.).

Табл. 1. Міжнародні туристичні прибуття (за даними [6])

Світ, регіон, субрегіон	Міжнародні туристичні прибуття, млн. осіб						Частка на світовому ринку, %	Зміни за рік, %	Середньо-річний приріст, %
	Роки								2000- 2008
	2000	2005	2006	2007	2008	2008	07/06	08/07	
Світ	684	804	853	904	922	100	6,1	2,0	3,8
Європа	392,6	441,8	468,4	487,9	489,4	53,1	4,1	0,3	2,8
Північна Європа	43,7	52,8	56,5	58,1	57,0	6,2	2,8	-1,9	3,4
Західна Європа	139,7	142,6	149,6	154,9	153,3	16,6	3,6	-1,1	1,2
Центральна і Східна Європа	69,3	87,5	91,4	96,6	99,6	10,8	5,6	3,1	4,6
Південна Європа і Східне Європейське Се- редземномор'я	139,9	158,9	170,9	178,2	179,6	19,5	4,3	0,8	3,2
Азія і Тихий океан	110,1	153,6	166,0	182,0	184,1	20,0	9,6	1,2	6,6
Північно-Східна Азія	58,3	86,0	92,0	101,0	101,0	10,9	9,8	-0,1	7,1
Південно-Східна Азія	36,1	48,5	53,1	59,7	61,7	6,7	12,3	3,5	6,9
Океанія	9,6	11,0	11,0	11,2	11,1	1,2	1,7	-0,9	1,8
Південна Азія	6,1	8,1	9,8	10,1	10,3	1,1	2,6	2,1	6,8
Америка	128,2	133,3	135,8	142,9	147,0	15,9	5,2	2,9	1,7
Північна Америка	91,5	89,9	90,6	95,3	97,8	10,6	5,2	2,6	0,8
Карибський ба- сейн	17,1	18,8	19,4	19,8	20,2	2,2	1,6	2,0	2,1
Центральна Аме- рика	4,3	6,3	6,9	7,8	8,3	0,9	12,0	7,0	8,4
Південна Америка	15,3	18,3	18,8	20,1	20,8	2,3	6,5	3,6	3,9
Африка	27,9	37,3	41,5	45,0	46,7	5,1	8,4	3,7	6,7
Північна Африка	10,2	13,9	15,1	16,3	17,2	1,9	8,5	4,9	6,7
Субсахарська Аф- рика	17,6	23,4	26,5	28,7	29,5	3,2	8,3	3,1	6,7
Близький Схід	24,9	37,9	40,9	46,6	55,1	6,0	14,0	18,1	10,5

Зниження туристичних потоків зареєстровано і Міжнародною асоціацією повітряного транспорту (ІАТА). Адже через зростання цін на нафту і як наслідок, на авіаційне паливо відбулося підвищення вартості авіаперельотів. Зменшилась у більшості регіонів світу і наповненість готелів, де вартість перебування подекуди зросла удвічі. [6,7,8]

Серед окремих регіонів першими відчули кризу Європа і Азія. Обидва вони завершили 2008 р. з показниками -3% щодо туристичних прибуттів упродовж другої половини року. Інші регіони перебували у кращій ситуації, але й там мали місце суттєві уповільнення темпів приросту потоків туристів порівняно з першою половиною року. [8]

Подальший розвиток подій перевищив очікувані негативні наслідки світової кризи. Так, ще восени 2008 р. за оцінками ЮНВТО, темпи зростання прибуттів наступного 2009 р. очікувалися в межах 0-2%. Однак уже січневий Барометр 2009 р. ЮНВТО прогнозував гірші річні результати – повну стагнацію, а можливо й навіть від’ємний приріст (від -1% до -2%). Втім, відповідно до зміни у світовій економіці, погляди на перспективи міжнародного туризму стрімко змінювалися. Червневий Барометр 2009 р. повідомив про подальший перегляд прогнозів ЮНВТО і оголосив про спад у міжнародному туризмі в 2009 р. на 4-6%. На цьому фоні має виділятися лише Африка, де очікується зростання прибуттів від 1% до 5%. Для усіх інших регіонів прогнози є негативними. Особливо невтішні вони для Близького Сходу зі зниженням туристичних прибуттів від -10% до -5% і Європи – від -8% до -5%. Проте значних втрат внаслідок кризи зазнають також Америка (від -6% до -3%) та Азія і Тихий океан (від -4% до -1%). [7,8,11]

При цьому експерти чітко вказували на те, що кон’юнктура світового туристичного ринку залежатиме від економічних умов. У разі покращання ситуації міжнародний туризм почне відновлюватися. І навпаки, за умов подальшого поглиблення економічної кризи, виправдаються найпесимістичніші прогнози щодо розвитку міжнародного туризму. [8].

Економічна ситуація не поліпшилась і уже в січні та лютому 2009 р. обсяги туристичних потоків на світовому ринку виявилися на 8% меншими порівняно з аналогічними місяцями попереднього року. Найбільших втрат зазнали Північна і Південна Європа, Європейське Середземномор’я, а також Південна Азія та Близький Схід. [9].

На початку літа 2009 р. стало очевидним, що перші чотири місяці також не принесли позитивних змін, загальне падіння обсягів туристичних потоків зберігалось на рівні -8%. Причому, за виключенням Африки (+3%) та Південної Америки (+0,2%) , туристів «втратили» усі регіони світу. Найвиразніше негативні тенденції виявилися на Близькому Сході (-18%), передусім за рахунок падіння туристичних прибуттів до Саудівської Аравії. До регіонів, що найбільш постраждали належить і Європа (-10%). Причому найбільших збитків зазнали DESTINACIЇ субрегіону Центральна і Східна Європа, де показник приросту прибуттів іноземних туристів зафіксував значення -13%. Серед субрегіонів майже така сама ситуація склалася у Південній Азії (-12%).

Порівняно з попередніми роками помітно відставали упродовж перших чотирьох місяців також регіон Азія і Тихий океан (-6%) і Америка (-5%). Кількість туристів, що забажали відвідати американські дестинації зменшилась за рахунок прибуттів з США та Європи. [11].

Квітень виявився найуспішнішим з перших чотирьох місяців 2009 р. Стимулом для подорожей стали Пасхальні свята, які у цьому році припали саме на квітень (а не на березень). Водночас, зменшився попит у березні та частково у травні (див. рис.1.).

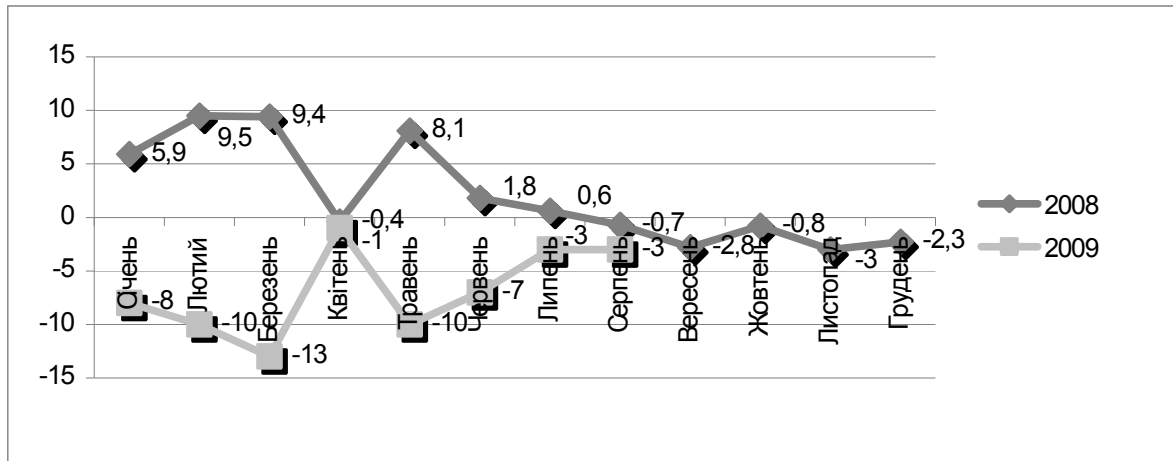

Рис. 1. Динаміка міжнародних туристичних прибуттів 2008-2009 рр., %
(за даними [7,10,11])

Падіння туристичних потоків за першу половину року засвідчили й дані по авіатранспорту. Так, за даними ІАТА, упродовж травня місяця було зареєстровано зниження світового пасажиропотоку на 8%. Дані по наповненості готелів за перші чотири місяці також підтвердили світові тенденції щодо зниження туристичних потоків. Наповненість знизилась в усіх регіонах, і особливо в Південно-Східній Азії.

Попри зазначене загальне зниження туристичних прибуттів, деякі дестинації у світі мали успіх. Так, приріст прибуттів туристів до Африки відбувся передусім за рахунок Марокко, Тунісу і Кенії, у Південній Америці – завдяки таким країнам як Чилі, Колумбія, Парагвай і Уругвай. Успішними виявилися також деякі інші американські дестинації – Мексика і Куба, Ямайка і Гватемала, Гондурас і Нікарагуа, Панама. В регіоні Азія і Тихий океан позитивний приріст туристичних прибуттів мали Республіка Корея, Тайвань і Малайзія. В Європі позитивні результати показали Македонія і Сербія, а на Близькому Сході – Йорданія, Ліван і Сирія.

Ближче до осені стало очевидним, що стрімке падіння попиту на світовому ринку туристичних послуг нарешті уповільнюється. Якщо в травні обсяги міжнародних туристичних потоків впали на 11%, в червні – на 7%, то уже починаючи з липня по вересень вони щомісяця зменшувалися тільки на 3%. Покращання ситуації на туристичному ринку засвідчило чимало дестинацій, особливо в Азії, Європі і Близькому Сході.

Загалом за перші вісім місяців 2009 р. падіння потоків іноземних туристів порівняно з аналогічним періодом попереднього року складала 7%. Це означає, що усі дестинації світу відвідало 600 млн. туристів, що на 43 млн. менше ніж за аналогічний період 2008 р. Знижувальна кон'юнктура мала місце майже в усіх регіонах світу, однак найбільше зачепила криза Європу і Близький Схід. В кожному з цих регіонів обсяги туристичних потоків знизилися на 8% проти аналогічного періоду попереднього року. Як і на початку літнього сезону найбільших збитків зазнали дестинації у Центральній та Східній Європі (-11%). Щодо Близького Сходу, де з червня по вересень помітні були позитивні тенденції, то тут слід звернути на нестабільність туристичних потоків через релігійні події.

В Америці приріст також поки залишається негативним (-7%) і дана тенденція зберігалася упродовж липня та серпня. Найменше падіння в обсягах туристичних потоків виражено у Південній Америці (-1%). На противагу цьому, в регіоні Азія і Тихий океан (-5%) у серпні уже мав місце приріст туристичних прибуттів, передусім завдяки Північно-Східній Азії.

Табл. 2. Доходи від міжнародного туризму (за даними [6])

Світ, регіон	Зміни у доходах від міжнародного туризму, %			Частка на світовому ринку, %	Доходи, млрд. дол.		Доходи, млрд. євро	
	06/05	07/06	08/07		2007	2008	2007	2008
Світ	5,3	5,4	1,7	100	858	944	626	642
Європа	4,2	2,7	-1,1	50,2	435,2	473,7	317,5	322,1
Північна Європа	9,3	3,9	-2,4	7,4	70,7	69,8	51,6	47,5
Західна Європа	4,0	2,3	-2,5	17,2	149,6	162,1	109,2	110,2
Центральна і Східна Європа	8,4	9,0	2,7	6,2	48,5	58,1	35,4	39,5
Південна Європа і Східне Європейське Середземномор'я	1,6	1,0	-0,5	19,4	166,3	183,7	121,4	124,9
Азія і Тихий океан	11,1	9,8	2,7	21,8	186,8	206,0	136,3	140,1
Північно-Східна Азія	12,1	8,5	3,1	10,2	85,8	95,9	62,6	65,2
Південно-Східна Азія	15,9	14,8	1,5	6,5	55,3	61,1	40,4	41,6
Океанія	1,2	7,0	2,4	3,6	31,9	33,9	23,3	23,0
Південна Азія	13,9	5,2	6,1	1,6	13,8	15,1	10,1	10,3
Америка	2,1	6,3	5,0	19,9	171,3	188,4	125,0	128,1
Північна Америка	0,8	7,2	7,0	14,7	124,9	138,5	91,1	94,2
Карибський басейн	4,2	0,6	-2,1	2,5	23,2	23,8	17,0	16,2
Центральна Америка	10,5	8,9	-0,5	0,7	6,2	6,8	4,5	4,6
Південна Америка	6,6	6,8	2,7	2,0	16,9	19,3	12,4	13,1
Африка	11,5	9,1	-1,0	3,2	29,1	30,6	21,2	20,8
Північна Африка	19,6	7,5	-4,4	1,1	10,2	10,7	7,5	7,3
Субсахарська Африка	7,7	9,9	0,7	2,1	18,9	19,9	13,8	13,5
Близький Схід	3,0	9,0	17,3	4,8	35,0	45,6	25,5	31,9

Очевидним виключенням став Африканський регіон (+4%), який виглядав досить впевнено на тлі важкої ситуації у світі. Такий контраст можна пояснити потужною державною підтримкою туристичного сектор, зокрема, збільшенням його фінансування, що спричинено підготовкою до прийняття у себе Чемпіонату світу з футболу 2010 року. Варто також звернути увагу на легкий доступ та привабливі ціни в порівнянні з північними середземноморськими побережжями Європи. [6].

Черговим свідченням поступового, хоча й і повільного виправлення ситуації на світовому туристичному ринку є Індикатор Туризму за листопад 2009 Всесвітньої Ради з подорожей і туризму. Він повідомляє про те, що за період з січня по жовтень обсяг міжнародних туристичних прибуттів у світі знизився на 6,9%. При цьому «гальмувати» процеси загального відновлення продовжує передусім Європа, в країнах якої в'їзні туристичні потоки впали упродовж вказаних десяти місяців на 8,1%. Сучасні тенденції на світовому ринку дозволяють припускати, що за кількістю туристичних прибуттів 2009р. буде завершений з показником від -4% до -6% [12,13].

Падіння обсягів міжнародних туристичних потоків спричиняє серйозні соціальні наслідки. Якщо в 2008 р. у туристичній галузі було зайнято 8,4% від загальної кількості працюючих, то уже в 2009 р., за даними WTTC, цей показник знизився до 7,6%. Це означає, що упродовж року з різних причин зі сфери туризму змушені будуть піти приблизно 18,5 млн. осіб. [13,14].

ЮНВТО відзначає високий рівень кореляції між туристичними прибуттями і доходами. Різке падіння попиту на туристичні послуги спричинило й закономірне уповільнення зростання доходів від міжнародного туризму (див. табл. 2.). А в Європі і Африці вони знизились (-1% у кожній). З урахуванням коливання обмінного курсу та інфляції, зростання надходжень від міжнародного туризму в 2008 р. становило лише 1,7 %. Між тим, упродовж двох попередніх років цей показник перевищував 5% [6]. Втім, у 2009 р. фінансові втрати ймовірно будуть ще більшими. За перше півріччя доходи від туризму знизилися на 9-10%. Загалом у 2009 р. очікується падіння доходів на 6-8%. [12,13].

Висновки. Нестабільна світова економіка, зокрема, глобальна фінансова криза, зріст цін на сировинні товари і нафту та різкі коливання валютних курсів спричинили різке падіння попиту на туристичні послуги в усіх регіонах світу. Як наслідок, сучасний світовий туристичний ринок продовжує (з другої половини 2008р.) демонструвати характерні ознаки знижувальної кон'юнктури –перевищення пропозиції над попитом, закономірне зниження цін на туристичні товари і послуги, падіння прибутків, загальне скорочення ділової активності тощо. Усе це, у свою чергу, спричинює банкрутства туристичних підприємств і зростання безробіття.

На кінець 2009 р. ситуація продовжує залишатися нестабільною, багато залежатиме від подальшого економічного розвитку. Додаткову невпевненість додає спалах грипу (H1N1) та його непередбачуваний розвиток. Через те найближчим часом будуть мати місце такі тенденції. Подорожі

переважатимуть короткочасні і спрямовані вони будуть здебільшого до близько розташованих DESTИНАЦІЙ. Крім того, під час подорожей зменшаться витрати туристів. З огляду на це, пріоритет матимуть DESTИНАЦІЇ з вигідним обмінним курсом валют. [8].

За оптимістичним прогнозами, в 2010 р. матиме місце повільний приріст прибуттів іноземних туристів від +1% до +3%. Найшвидше отямиться від кризи Азія. Водночас, Європі та Америці очевидно потрібно буде більше часу для відновлення. Африка, як очікується, так само залишиться регіоном з позитивними тенденціями, які підсиляться завдяки Чемпіонату світу у Південній Африці. Відновиться туризм і на Близькому Сході. До 2020 року обсяг міжнародних туристичних потоків, як очікується, досягне 1,6 млрд. [6,11,12,13].

1. Дані про стан розвитку туризму в Україні, за I кв 2009 року. Державна служба туризму і курортів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourism.gov.ua/> 2. Довідка про динаміку туристичних потоків в Україні (виїзний туризм), I кв. 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tourism.gov.ua/> 3. Мировое экономическое положение и перспективы (Департамент ООН по экон. и соц. вопросам) 2009 (середина года) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N09/336/84/PDF/N0933684.pdf?OpenElement> 4. Travel & Tourism Economic Impact. European Union 2009. World Travel & Tourism Council [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wttc.org/> 5. UNWTO Tourism Highlights, Edition 2009. World Tourism Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unwto.org/index.php> 6. UNWTO World Tourism Barometer. Volum 6. No.3. October 2008 7. UNWTO World Tourism Barometer. Volum 7. No.1. January 2009 8. UNWTO World Tourism Barometer. Interim Update, April 2009 9. UNWTO World Tourism Barometer. Volum 7. No.2. June 2009 10. UNWTO World Tourism Barometer. Interim Update, September 2009 11. UNWTO World Tourism Barometer. Volum 7. No.3. October 2009 12. WTTC. Update of Monthly Tourism Indicators 17 November 2009 13. WTTC. Progress and Priorities 2008/09 14. WTTC. Executive Summary 2009

УДК 911.3

Короткова А.Я., Стафійчук, В.І.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В КРАЇНАХ ПІВДЕННО-СХІДНОЇ АЗІЇ

Зроблено наголос на особливостях розвитку туризму в країнах Південно-Східної Азії на сучасному етапі.

The article emphasizes the specificities of current tourism development in the countries of South-East Asia.

Актуальність даної статті зумовлена самим феноменом туризму у сучасному світі: ні фінансові та економічні кризи, ні тероризм та природні катаклізми, ні економічні спади та зростання цін не можуть зупинити позитивну динаміку на туристичному ринку. За прогнозами Всесвітньої туристичної організації (ВТО), кількість людей, що подорожуватимуть в інші країни вже в 2020 році перевищить 1,6 млрд. чол. На фоні падіння частки Європи та Америки як у світовому туристичному потоці, так і стосовно доходів від туризму, вражаючим буде зростання частки Азії: майже удвічі в порівнянні із сьогоднішнім. У 2020 р. кожен четвертий турист відвідуватиме саме азійські держави, і це при тому, що Азія нині